

A HATÉKONY JOGORVOSLATHOZ VALÓ JOG A DIGITÁLIS SZOLGÁLTATÁSOK TERÉN

VÁCZI PÉTER*^{ID}

* Tanszékvezető egyetemi docens, Alkotmányjogi és Politikatudományi Tanszék, Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Kar, Széchenyi István Egyetem. E-mail: vaczip@sze.hu

Absztrakt

A digitális szolgáltatásokról szóló rendelet célja egy biztonságosabb digitális tér létrehozása, ahol a digitális szolgáltatások felhasználóinak alapvető jogai védelmet élveznek, és ahol a vállalkozások számára egyenlő versenyfeltételeket teremtenek. A Rendelet fontos biztosítékokat vezet be annak érdekében, hogy a polgárok szabadon kifejthessék véleményüket a felhasználók online környezetben betöltött fokozott szerepéről, és gyakorolhassák más alapvető jogaikat, például a hatékony jogorvoslathoz való jogot. Ez utóbbi megvalósíthatóságát illetően érdemes megvizsgálni: mit jelent a hatékony jogorvoslathoz való jog, és milyen európai normáknak kell megfelelni ennek megvalósításához?

Kulcsszavak

jó közigazgatás, tisztességes eljáráshoz való jog, hatékony jogorvoslat

Abstract

The Digital Services Act aims to create a safer digital space where the fundamental rights of digital service users are protected and a level playing field for businesses is created. The Act introduces important safeguards to ensure that citizens are free to express their views on the enhanced role of users in the online environment and to exercise their other fundamental rights, such as the right to an effective remedy. As regards the feasibility of the latter, it is worth examining: what does the right to an effective remedy mean and what European standards must be met to achieve it?

Keywords

good public administration, right to fair trial, effective remedy

„Ahol jogosultság van, ott jogorvoslatnak is lennie kell.”

1. Bevezetés: a DSA célja

Az információs társadalom szolgáltatásai és különösen a közvetítő szolgáltatások az uniós gazdaság, illetve az uniós polgárok mindennapjainak fontos részévé váltak. Húsz évvel az ilyen szolgáltatásokra lefektetett jogi keretek elfogadását követően¹ az új üzleti szolgáltatások (pl. a kereskedőkkel távollévők között kötött szerződések létrehozását lehetővé tevő online közösségi hálózatok) lehetővé tették a fogyasztók és üzleti felhasználók számára, hogy új módokon osszanak meg információkat, illetve férjenek hozzá ilyen információkhoz, valamint vegyenek igénybe ilyen szolgáltatásokat. Ezen szolgáltatások digitális átalakulása és fokozott használata azonban új kockázatokat és kihívásokat is eredményezett mind a vállalatok, mind pedig a szolgáltatások igénybe vevői, így végső során az egész társadalom számára.²

Az Eurobarométer 2018-as felmérése szerint a megkérdezett uniós polgárok 61%-a állítja, hogy találkozott már illegális tartalommal az interneten, és 65% szerint az internet használata nem biztonságos (Európai Bizottság, 2018). Ebből is úgy tűnik, hogy az európai polgárok alapvető jogai nem élveztek megfelelő védelmet az interneten, a platformok például dönthetnek úgy, hogy törlik a felhasználók tartalmát anélkül, hogy erről tájékoztatnák a felhasználót, vagy lehetőséget biztosítanának a jogorvoslatra.

A digitális szolgáltatásokról szóló rendelet új szabályokat tartalmaz azon online közvetítő szolgáltatásokra vonatkozóan, amelyeket naponta milliók vesznek igénybe. Jelentősen javítja a felhasználók alapvető online jogainak hatékony védelmére szolgáló mechanizmusokat, a jogszabály fontos biztosítékokat vezet be annak érdekében, hogy a polgárok gyakorolhassák alapvető jogait, például a hatékony jogorvoslatához való jogot. A Rendelet ugyanakkor nem határozza meg általánosságban a felhasználók rendelkezésére álló jogorvoslati lehetőségeket, csupán bizonyos helyzetekben és egyes döntések esetén biztosít jogorvoslati jogot. Mit jelent a hatékony jogorvoslatához való jog? Szükséges lenne-e további eljárásjogi garanciák beépítése a jogi szabályozásba?

2. A kutatás módszertana

A jelen kutatás alapját a normatív módszertan képezi, a hatékony jogorvoslatához való jog európai szabályozási kereteinek vizsgálata, két pilléren, az Európa Tanács és az Európai Unió szabályrendszerén állva. Az Európai Unió egyik sarokköve a jogállamiság és az alapját képező alapvető jogok tiszteletben tartása, ahogyan azt az Európai Unióról szóló szerződés (EUSZ) 2. cikke előírja. A jogállamiság nemzeti szintű végrehajtása kulcsfontosságú: az uniós polgárok és a nemzeti hatóságok jogállamiság működésébe vetett bizalma teszi lehetővé, hogy az EU a szabadságon, a biztonságon és a jog érvényesülésén alapuló térséggé fejlődjék tovább. Az uniós

¹ Ld. Az Európai Parlament és a Tanács 2000/31/EK irányelve (2000. június 8.) a belső piacon az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások, különösen az elektronikus kereskedelem, egyes jogi vonatkozásairól („Elektronikus kereskedelemről szóló irányelv”).

² DSA Preambulum (1) bekezdés. A DSA szabályozásáig megtett európai uniós út részletes ismertetését ld. Goztonyi (2021).

jog súlyos szankciókat ír elő ezen alapvető értékek megsértése esetén, és bárkinek, akinek az uniós jog szerinti jogai sérülnek, joga van a független bíróság előtti hatékony jogorvoslathoz (Ioannides, 2014, 4). Az európai nézőpont kiválasztásával természetesen nem hagyható figyelmen kívül a magyar szabályozás sem, a jogalkotó és a jogalkalmazó (jelen tanulmány szempontjából az Alkotmánybíróság) által nyújtott elméleti megalapozás ismertetése, a vonatkozó szakirodalom feldolgozásán keresztül. Az alapelv szabályozásának bemutatása természetesen nem lehet egyfajta öncél, lényeges szemügyre venni: hogyan jelennek meg ezek a követelmények a vizsgált szabályozásban, az uniós jogalkotás megfelelően végbement-e, illetőleg esetlegesen milyen jellegű további szabályozásra lenne igény. A normatív módszertan mellett így a funkcionális módszer is alkalmazásra került.

3. Eredmények

Ahogy arra a jelen tanulmány során elvégzett elemzés rávilágít, a jogorvoslat hatékony mi voltának eléréséhez számos feltétel együttes teljesülése, több más alapelv egyidejű érvényesülése szükséges. Ezek:

1. a támadható döntés közzétételének kötelezettsége,
2. a jogorvoslati lehetőségekről szóló tájékoztatás követelménye,
3. a bírósághoz fordulás joga,
4. a független és pártatlan bíróság követelménye,
5. megfelelő terjedelmű és hatékony bírósági felülvizsgálat,
6. meghatározott további elvek érvényre juttatása a bírósági felülvizsgálat során (ésszerű idő követelménye, fegyverek egyenlőségének elve, eljárás nyilvánosságának követelménye, indokolási kötelezettség).

Ezen elvek közül a Rendelet túlnyomórészt csak az 1. és 2. pontban meghatározott követelményekre fókuszál, a többi elv kapcsán csupán utal az Európai Unió Alapjogi Chartájában (a továbbiakban: Charta) biztosított alapvető jogokra és jogállami előírásokra. Meghatározza tehát azon eseteket, amikor jogorvoslatnak van helye, ennek feltételeit és elveit azonban már nem szabályozza. Álláspontom szerint ez a megoldás, azzal, hogy kizárja a párhuzamos szabályozás lehetőségét, helytálló és megfelelő.

4. Elemzés

4.1. A jogorvoslathoz való jog európai keretei

A Rendelet már az elején rögzíti, hogy a közvetítő szolgáltatók felelősségteljes és kellően gondos magatartása elengedhetetlen a biztonságos, kiszámítható és megbízható online környezet-hoz, illetve ahhoz, hogy az uniós polgárok és más személyek gyakorolhassák a Chartájában biztosított alapvető jogokat.³ Az alapjogok között a Rendelet még nem nevesíti a jogorvoslathoz való jogot (később több helyen is a szolgáltatást igénybe vevők jogosultságaként rögzíti), a hivatkozott Charta azonban részletesen szól róla.

Mit takar a Charta szabályozása a hatékony jogorvoslathoz való jog kapcsán?

³ DSA Preambulum (3) bekezdés.

Mindenkinek, akinek az Unió joga által biztosított jogait és szabadságait megsértették, az e cikkben megállapított feltételek mellett joga van a bíróság előtti hatékony jogorvoslathoz. Mindenkinek joga van arra, hogy ügyét a törvény által megelőzően létrehozott független és pártatlan bíróság tisztességesen, nyilvánosan és ésszerű időn belül tárgyalja. Mindenkinek biztosítani kell a lehetőséget tanácsadás, védelem és képviselő igénybevételéhez. Azoknak, akik nem rendelkeznek elégséges pénzeszközökkel, költségmentességet kell biztosítani, amennyiben az igazságszolgáltatás hatékony igénybevételéhez erre szükség van.⁴

Az Európai Unió Alapjogi Chartáját kidolgozó Konvent elnökségének magyarázata⁵ szerint szoros összefüggés áll fenn a Charta 47. cikke és az Emberi Jogok Európai Egyezményének (a továbbiakban: EJEE) 13. cikke között. Utóbbi értelmében:

Bárkinek, akinek a jelen Egyezményben meghatározott jogait és szabadságait megsértették, joga van ahhoz, hogy a hazai hatóság előtt a jogsérelem hatékony orvoslását kérje az esetben is, ha e jogokat hivatalos minőségben eljáró személyek sértették meg.

A Charta 47. cikkének első bekezdése az EJEE 13. cikkén alapul, az uniós jogban ugyanakkor a védelem szélesebb körű, mivel bíróság előtti hatékony jogorvoslathoz való jogot biztosít. A Bíróság ezt a jogot az uniós jog általános elveként ismerte el,⁶ mely az uniós jog végrehajtása során a tagállamokra is vonatkozik.

A Charta 47. cikkének második bekezdése az EJEE 6. cikkének (1) bekezdésén alapul, amely a következőképpen szól:

Mindenkinek joga van arra, hogy ügyét a törvény által létrehozott független és pártatlan bíróság tisztességesen nyilvánosan és ésszerű időn belül tárgyalja, és hozzon határozatot polgári jogi jogai és kötelezettségei tárgyában, illetőleg az ellene felhozott büntetőjogi vádak megalapozottságát illetően. Az ítéletet nyilvánosan kell kihirdetni, a tárgyalóterembe történő belépést azonban meg lehet tiltani a sajtónak és a közönségnek a tárgyalás teljes időtartamára vagy egy részére annyiban, amennyiben egy demokratikus társadalomban ez az erkölcsök, a közrend, illetőleg a nemzetbiztonság érdekében szükséges, ha e korlátozás kiskorúak érdekei, vagy az eljárásban résztvevő felek magánéletének védelme szempontjából szükséges, illetőleg annyiban, amennyiben ezt a bíróság feltétlenül szükségesnek tartja, mert úgy ítéli meg, hogy az adott ügyben olyan különleges körülmények állnak fenn, melyek folytán a nyilvánosság az igazságszolgáltatás érdekeit veszélyeztetné.

Mind az EJEE, mind a Charta vonatkozásában elmondható, hogy a jogorvoslathoz való jogot az igazságszolgáltatáshoz való jogok keretei között helyezik el. A hatékony jogorvoslathoz és a tisztességes eljáráshoz való uniós alapjog pontos tartalmát az EJEE befolyásolja. Amennyiben a

⁴ Charta, 47. cikk, A hatékony jogorvoslathoz és a tisztességes eljáráshoz való jog

⁵ Az Európai Unió Alapjogi Chartáját kidolgozó Konvent elnökségének magyarázata (a továbbiakban: Magyarázat), az Európai Unió Hivatalos Lapja C 303/17 - 14.12.2007. Online: <https://shorturl.at/eoKV3>

⁶ 1986. május 15-i Johnston ítélet, C-222/84, EU:C:1986:206; 1987. október 15-i Heylens ítélet, C-222/86, EU:C:1987:442; 1992. december 3-i Borelli ítélet, C-97/91, EU:C:1992:491.

Charta olyan jogokat tartalmaz, amelyek megfelelnek az EJEE-ben biztosított jogoknak, akkor e jogok tartalmát és terjedelmét azonosnak kell tekinteni azokéval. Mindkét jogi dokumentum azonos megközelítést alkalmaz a tekintetben, hogy hatékony (tényleges) jogorvoslatot követel meg. Ugyanakkor különbségként értékelhető, hogy az EJEE a jogsérelem hatékony orvoslásaként a nemzeti hatóság előtti orvoslást teszi kötelezettséggé, az Alapjogi Charta viszont a jogvédelem egy magasabb szintjeként bíróság előtti hatékony jogvédelmet tesz lehetővé. Az uniós jog „bíróság” fogalma tágabb értelmű, így bizonyos esetekben abba a magyar szabályozás szerinti bíróságokon kívül más hatóságok is beleérthetők, ebben a megfogalmazásban azonban mindenképpen követelményként fogalmazódik meg az igazságszolgáltatási funkció ellátása. Ebben az értelemben az uniós jogvédelem erőteljesebb, mert a jogorvoslat a jogvita bírói fórum elé kerülését teszi szükségessé akkor is, ha korábbi orvoslás már valamely hatóság előtti eljárásban is lehetséges volt. A Charta szélesebb védelmet nyújt abból a szempontból is, hogy a bíróság előtti jogorvoslathoz való jogot az összes uniós jogból származó jogra és szabadságra vonatkoztatja, tehát nem korlátozódik a csupán saját maga által biztosított jogokra (Gombos, 2020, 15–18).

4.2. A jogorvoslathoz való jog alkotmányos tartalma Magyarországon

A jogorvoslat alkotmányos tartalma Magyarországon az Alaptörvény előírásain, illetve az Alkotmánybíróság joggyakorlatán keresztül ismerhető meg. Az Alaptörvény hatályos szövege⁷ tágabb értelmezési keretet biztosít a jogalkalmazók számára abban az értelemben, hogy már nem köti törvényi előfeltételhez sem a szabályozást, sem a gyakorlás módját. Egyrészt ez a jogorvoslati jog fogalmi bővülésére enged következtetni, amit felfoghatunk bizonyos európai hatások eredményének is. Másrészt ugyanakkor ebből a megfogalmazásból következően a magyar alkotmányjogi fogalomhasználat a legszélesebb értelemben használt effective remedy-nél szűkebben, a döntésekkel szembeni elsősorban eljárási típusú jogvédelmi eszközöket tekinti jogorvoslatnak (Varga, 2009).

Az Alkotmánybíróság számos határozatában, sokféle szempontból foglalkozott már a jogorvoslathoz való jog alkotmányos tartalmával, rögzítve, hogy az Alkotmány a jogorvoslathoz való jogot jelöli meg alapjogként és nem az egyes jogorvoslati formákat, illetve azok fórumrendszerét. Ahhoz, hogy valamely jogorvoslati forma funkcióját alkotmányosan betölthesse, a feleknek meghatározott feltételekhez kötött alanyi joggal kell rendelkezniük arra, hogy az általuk állított jogsérelmet a jogorvoslati fórum érdemben és rájuk kiható hatállyal elbírálja.⁸ Minden jogorvoslat lényegi eleme a „jogorvoslás” lehetősége, vagyis a jogorvoslat fogalmilag és szubsztanciálisan tartalmazza a jogsérelem orvosolhatóságát.⁹ Ezt meghaladóan az alkotmány a különböző eljárásokra vonatkozó jogorvoslati formák meghatározását, a jogorvoslati fórumrendszer megállapítását – ideértve annak a szabályozását is, hogy hány fokú jogorvoslati rendszer érvényesül az adott szabályozáson belül – a jogalkotóra bízta. Az Alaptörvény a jogorvoslathoz való jogot részesíti tehát alkotmányos védelemben, nem pedig – az egyes eljárásokban is eltérő és változatos formát mutató – jogorvoslati formákat, illetve ezek – egyes

⁷ Alaptörvény XXVIII. cikk (7) bekezdés: „Mindenkinek joga van ahhoz, hogy jogorvoslattal éljen az olyan bírósági, hatósági és más közigazgatási döntés ellen, amely a jogát vagy jogos érdekét sérti.”

⁸ Ld. 9/1992. (I. 30.) AB határozat (ABH 1992, 59, 65.), 799/E/1998. AB határozat (ABH 2001, 1011, 1014.).

⁹ Ld. 23/1998. (VI. 9.) AB határozat (ABK 1998. június-július 286, 288.), 49/1998. (XI. 27.) AB határozat (ABH 1998, 372, 382.).

eljárási fajtánként ugyancsak eltérő – fórumrendszerét.¹⁰ A jogorvoslathoz való jog immanens tartalma az érdemi [...] határozatok tekintetében a más szervhez vagy a magasabb fórumhoz fordulás lehetősége.¹¹ A közigazgatási eljárás jogorvoslati rendszerének alkotmányossági vizsgálata során rámutatott arra, hogy a jogorvoslathoz való alapjog biztosítását jelenti, ha az eljárásban a törvény garantálja az érintett számára, hogy ügyét az alapügyben eljáró szervtől különböző szerv bírálja el.¹² Az Alkotmánybíróság gyakorlata során tehát azt tekintette a jogorvoslathoz való jog tartalmi elemének, hogy törvény teremtsen meg a garanciáit annak, hogy az ügyben eljáró szervtől különböző szerv bírálja el a jogorvoslati kérelmet. A jogorvoslat másik fogalmi eleme az, hogy a döntés jogot vagy jogos érdeket sért. Ez egyrészt a kifogásolhatóságot jelenti: a jogorvoslat igénybevétele nem előfeltétele a tényleges sérelem igazolása, elég erre hivatkozni. Ahhoz van joga a személynek, hogy állítsa a döntés jogos érdeket vagy jogot sértő voltát. A „sérti” másrészt azt is jelenti, hogy a jogorvoslat szabályainak azt kell a fél számára lehetővé és a jogorvoslati fórumra nézve kötelezővé tenniük, hogy az orvoslási kérelmet a döntés hibás volta esetén teljesítsék. Az az orvoslási eszköz, amelynek nem feltétele az ilyen állítás, alkotmányjogi értelemben nem jogorvoslat.¹³

4.3. A jogorvoslathoz való jog a tisztességes eljáráshoz való jog követelményeinek körében

A jogorvoslatnak mind a jogalkotás, mind a tényleges alkalmazás terén hatékornak kell lennie, azaz olyannak, ami elérhető és észszerűen alkalmas a sérelem sikeres orvoslásának biztosítására. Ezért a hatékony jogorvoslat biztosításához a konkrétan ítélező bíró, az eljáró fórum és az eljárás szabályai tekintetében is követelményeket lehet állítani (Gombos, 2020, 19).

Ahhoz, hogy a jogorvoslat elérje célját, az alábbi feltételek szükségesek:

1. A támadható döntést közzé kell tenni,
2. méghozzá azzal a tájékoztatással, hogy ellene jogorvoslatnak van helye.
3. Az érintettet ezután megilleti a bírósághoz fordulás joga,
4. mely bíróságnak függetlennek és pártatlannak kell lennie.
5. Vizsgálni szükséges a bírósági felülvizsgálat terjedelmét és hatékonyságát,
6. a bírósági felülvizsgálat során pedig be kell tartani meghatározott elveket (ésszerű idő követelménye, fegyverek egyenlőségének elve, eljárás nyilvánosságának követelménye, indokolási kötelezettség).¹⁴

4.3.1. A döntések közzététele

A jogorvoslathoz való jog gyakorlásához elengedhetetlenül szükséges, hogy az érintettek értesüljenek a határozatról, amely jogukat vagy jogos érdekeiket érinti és megismerhessék annak tartalmát. A tudomásszerzés akkor garantált, ha megállapítható, hogy a tudomásszerzés lehetősége minden kétséget kizáróan fennáll.¹⁵ Az egyedi döntések által érintetteket minden esetben

¹⁰ Ld. 667/B/2002. AB határozat (ABH 2003, 1531, 1535–1536.).

¹¹ Ld. 5/1992. (I. 30.) AB határozat (ABH 1992, 27, 31.).

¹² Vö. 513/B/1994. AB határozat (ABH 1994, 734.).

¹³ Ld. 22/1995. (III. 31.) AB határozat.

¹⁴ A jelen tanulmány szerzőjéhez hasonló megállapításra jut: Wopera (2007, 417–429).

¹⁵ Ld. 24/1999. (VI. 30.) AB határozat (ABH 1999, 237, 244.).

személyesen kell értesíteni, az olyan különleges körülményeket kivéve, amikor kizárólag általános közzétételi módok lehetségesek.¹⁶

4.3.2. A jogorvoslatról szóló tájékoztatás

A bírósági felülvizsgálat második lényegi eleme, a tulajdonképpeni jogvédelem előfeltétele az, hogy az érintett tudatában legyen a ténynek, hogy őt jogorvoslat illeti meg a hatóság adott döntésével szemben. Az érintett személy jogainak hatékony védelme érdekében minden olyan döntésnek, amely hátrányosan érinti jogait, szabadságait vagy érdekeit, jeleznie kell azokat a jogorvoslatokat, amelyek igénybe vehetők ellene. A jogorvoslatról való tájékoztatásnak természetesen tartalmaznia kell minden, az előterjesztéséhez szükséges információt, különösen a jogorvoslatot elbírálni hivatott hatóság megnevezését és a rendelkezésre álló határidőt.¹⁷

4.3.3. A bírósághoz fordulás joga

A bírósághoz fordulás jogának hatékonynak kell lennie. Ez egyfelől jelenti azt, hogy az ügyfél számára nem lehet gátló tényező a bírói út előtt rendelkezésre álló egyéb jogorvoslatok kimerítésének kötelezettsége, másfelől pedig az eljárási költségek sem lehetnek visszatartó erejűek.

4.3.4. Független és pártatlan bíróság

Az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága által kiadott, a bírák függetlenségéről, hatékonyságáról és szerepéről szóló ajánlás¹⁸ indokolása kimondja: az ítélezés során a bírák függetlenek, és biztosítani kell, hogy tevékenységüket akadályoztatástól mentesen és anélkül végezhessek, hogy bárhonnán érkező, bármely indokból, közvetlen vagy közvetett indíttatásból eredő, illetéktelen befolyástól, nyomásgyakorlástól, fenyegetéstől vagy beavatkozástól kelljen tartaniuk. Az Európa Tanács dokumentumai közül kiindulási pontként szolgálhat az Emberi Jogok Európai Egyezményének 6. cikke, amely a tisztességes tárgyaláshoz való jog alapkövének tekinti „a törvény által létrehozott független és pártatlan bíróság” működését. A cikk megkívánja, hogy a bírósági szervezetet, annak hatáskörét törvény szabályozza, és a végrehajtó hatalom tartsa távol magát a szervezeti keretek megteremtésétől, befolyásolásától. Ez alapján az Emberi Jogok Európai Bírósága több lényeges ügyben kiemelte a bírói függetlenség belső, valamint külső nyomásokkal szembeni garanciáinak fontosságát.¹⁹

A pártatlanság kapcsán kiemelendő annak kettős megközelítése, hiszen lényeges mind a szubjektív pártatlanság (mely a bíró személyes meggyőződését vagy érdekét veszi figyelembe egy adott ügyben), mind pedig az objektív pártatlanság elve (mely annak meghatározása, hogy

¹⁶ Az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának (2007) 7 számú ajánlása a jó közigazgatásról (Elfogadta a Miniszteri Bizottság 2007. június 20-án a Miniszteri Megbízottak 999. találkozóján) 18. számú alapelv.

¹⁷ Az Európa Tanács (77) 31 számú határozata az egyén védelméről a közigazgatási szervek aktuusaival kapcsolatban (Elfogadta a Miniszteri Bizottság 1977. szeptember 28-án a Miniszteri Megbízottak 275. találkozóján) V. számú alapelv.

¹⁸ Az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága által 1994. október 13-án elfogadott R (94) 12 számú ajánlás és annak indoklása „A bírák függetlenségéről, hatékonyságáról és szerepéről”. In *Bírák Lapja*, 1994, 3–4.

¹⁹ Ld. *Findlay v. United Kingdom*, no. 22107/93, 1997. február 25-i ítélet; *Bryan v. United Kingdom*, no. 19178/91, 1995. november 22-i ítélet; *Sramek v. Austria*, no. 8790/79, 1984. október 22-i ítélet.

a bíró képes-e megfelelően biztosítani a jogos kétségek kizárását az ügyben), az Emberi Jogok Európai Bíróságának joggyakorlatában kialakított követelmények szerint.²⁰

4.3.5. A bírósági felülvizsgálat terjedelme

A bírósági felülvizsgálat terjedelmével kapcsolatosan két irányban kell kutakodni: egyfelől, hogy mit vizsgálhat a bíróság, másfelől pedig, hogy mit tehet a bíróság a felülvizsgálat eredményeképpen.²¹

4.3.6. A bírósági felülvizsgálat hatékonysága

A hatékonyságot elősegítő egyik követelmény, hogy a bíróság nem csupán a kérelem érdemi részével jogosult foglalkozni, hanem sikeres kérelem esetén megállapíthat bizonyos (mind a vagyoni, mind pedig a nemvagyoni) kompenzációt is, jogosult továbbá a vesztes felet az eljárási költségek megtérítésére kötelezni. A hatékony bírói kontroll másik lényeges aspektusa a bírósági döntés végrehajtása, mindenképpen biztosítani kell ugyanis azt, hogy az adott közigazgatási hatóság végrehajtsa a bíróság döntését.

4.3.7. A bírósági felülvizsgálat általános elvei

Az ésszerű idő követelménye

A bírósági döntés meghozatalára nyitva álló határidőnek az egyes ügyek összetettségére és a feleknek tulajdonítható késedelmekre vagy eljárási cselekményekre tekintettel is ésszerűnek kell lennie. Az Emberi Jogok Európai Bírósága esetjoga alapján az Emberi Jogok Európai Egyezményének 6. cikkében foglalt ésszerűség követelményét mindig az adott ügy körülményeire (az ügy bonyolultsága, az ügyfél viselkedése, az ügy kezelésének módja a közigazgatási hatóság vagy a bíróság által) tekintettel kell értékelni.²²

A fegyverek egyenlőségének elve

A fegyverek egyenlőségének elve értelmében mindegyik félnek azonos lehetőséget kell biztosítani érveit megtételére, méghozzá oly módon, hogy egyik felet se érje semmiféle hátrány a szemben álló félhez képest.²³ Ez a követelmény kiterjed valamennyi, a bíróság számára hozzáférhető iratra és adatra, nem gátolhatja ugyanakkor meghatározott adatvédelmi intézkedések megtételét a bíróság számára bizonyos védett adatok vonatkozásában (pl. nemzetbiztonsági ok, szolgálati titok fennállása vagy szellemi tulajdon védelme esetén).

²⁰ Ld. Piersack v. Belgium, no. 8692/79, 1982. október 1-jei ítélet; De Cubber v. Belgium, no. 9186/80, 1984. október 26-i ítélet; Demicoli v. Malta, no. 13057/87, 1991. augusztus 27-i ítélet; Sainte-Marie v. France, no. 12981/87, 1992. december 16-i ítélet.

²¹ A közigazgatási bíráskodásról bővebben ld. Patyi (2019).

²² Ld. Tomasi v. France, no. 12850/87, 1992. augusztus 27-i ítélet; Poiss v. Austria, no. 9816/82, 1987. április 23-i ítélet.

²³ Ld. Dombo Beheer B.V. v. the Netherlands, no. 14448/88, 1993. október 27-i ítélet; Stran Greek Refineries and Stratis Andreadis v. Greece, no. 13427/87, 1994. december 9-i ítélet.

Az eljárás nyilvánossága

A nyilvános ítélelhirdetésen túlmenően – kivételes körülményektől eltekintve – az eljárásnak is nyilvánosnak kell lennie annak érdekében, hogy az állampolgárok védelmet kapjanak a titkos és önkényes bírósági hozzáállással szemben. A nyilvános eljárás elve magában foglalja a nyilvános meghallgatás jogát, amennyiben az Emberi Jogok Európai Egyezményének 6.1. cikkében meghatározott kivételek nem állnak fenn.²⁴

Indokolási kötelezettség

A bíróság által kihirdetett ítéletet indokolni kell, melynek során a bíróságnak érthetően jeleznie kell a döntése alapjául szolgáló indokokat. A bíróság nem köteles kitérni az ügyben felmerült valamennyi érvre, ugyanakkor azon beadványok, amelyek elfogadása jelentősen befolyásolta volna az ügy kimenetelét, külön kifejezett indokolást igényelnek. Az adott indokolásnak meghatározottnak, az ügy releváns tényeihez igazodónak kell lennie, nem korlátozódhat csupán a jogszabályok meghatározott szakaszaira, ugyanakkor nem szükséges részletesen kitérni valamennyi érvre.²⁵

4.4. A hatékony jogorvoslathoz való jog megjelenése a Rendelet szövegében

A fenti elméleti alapvetést követően meg kell vizsgálnunk, hogy az imént részletezett követelményeknek mennyiben felelnek meg a Rendelet előírásai.

A tisztességes eljáráshoz való jog, illetve azon belül a hatékony jogorvoslathoz való jog a Rendeletben négy rétegben jelenik meg: a közvetítő szolgáltatók általános felelősségi szabályai között, majd ezen belül külön a tárhelyszolgáltatók, illetve ezen belül az online platformot üzemeltető szolgáltatók kötelezettségei alatt, végezetül pedig a digitális szolgáltatásokkal foglalkozó nemzeti koordinátorok szabályozásánál.²⁶

4.4.1. A közvetítő szolgáltatók felelőssége

A DSA az általános elvei között a jogorvosltról szóló tájékoztatási kötelezettséget, illetve a jogorvoslati mechanizmusok kidolgozásának lehetőségét emeli ki a tételes kötelezettségek közül. A közvetítő szolgáltató és a szolgáltatásnak a tartalmat nyújtó igénybe vevője számára ren-

²⁴ Ld. Håkansson and Stureson v. Sweden, no. 11855/85, 1990. február 21-i ítélet.

²⁵ Ld. Ruiz Torija v. Spain, no. 18390/91, 1994. december 9-i ítélet.

²⁶ A Rendelet fogalommeghatározása szerint a közvetítő szolgáltatás egy gyűjtőkategória, mely alatt az információs társadalom három alapvető szolgáltatását kell érteni: egyszerű továbbítás, gyorsítótárazás és tárhelyszolgáltatás. Az egyszerű továbbítás olyan szolgáltatás, amely a szolgáltatás igénybe vevője által küldött információnak hírközlő hálózaton keresztül történő továbbításából vagy a hírközlő hálózathoz való hozzáférés biztosításából áll. Gyorsítótárazás alatt olyan szolgáltatást kell érteni, amely a szolgáltatás igénybe vevője által küldött információnak hírközlő hálózaton keresztül történő továbbításából áll, együtt jár az információ automatikus, közbenső és átmeneti tárolásával, és amelyet azzal a kizárólagos céllal hajtanak végre, hogy az információ későbbi továbbítását a szolgáltatás más igénybe vevői számára azok kérésére hatékonyabbá tegye. Tárhelyszolgáltatás pedig minden olyan szolgáltatás, amely a szolgáltatás igénybe vevője által küldött és a szolgáltatás igénybe vevőjének kérésére tárolt információ tárolásából áll. DSA I. Fejezet, 3. cikk g) pont.

delkezésre álló jogorvoslati mechanizmusokkal kapcsolatos tájékoztatási követelmények közé tartozik a közigazgatási panaszkezelési mechanizmusokról és a bírósági jogorvoslatról szóló tájékoztatási kötelezettség. Ezen felül a Rendelet általános utalást tesz a Chartára (a tagállamoknak tiszteletben kell tartaniuk a Charta 47. cikkében előírt, a hatékony bírósági jogorvoslathoz és a tisztességes eljáráshoz való alapvető jogot), ezen túlmenően egyéb konkrét szabályt a jogorvoslathoz való jog kapcsán nem határoz meg.²⁷

A Rendelet ezen alapra építve a tételes normatív előírásai között a jogellenes tartalom elleni fellépésre vonatkozó végzések kapcsán szintén csupán a jogorvoslati lehetőségekről való tájékoztatás kötelezettségét húzza alá.²⁸

A Rendelet a valamennyi közvetítő szolgáltatóra vonatkozó szerződési feltételek között szintén a rendelkezésre álló jogorvoslati és jogérvényesítési lehetőségekről való tájékoztatást teszi kötelezővé akként, hogy az online óriásplatformot és a nagyon népszerű online keresőprogramot üzemeltető szolgáltatóknak a szerződési feltételekről készített összefoglalóban kell szerepeltetni többek között a rendelkezésre álló jogorvoslati és jogérvényesítési lehetőségeket is.²⁹

4.4.2. A tárhelyszolgáltatók kötelezettségei

A közvetítő szolgáltatók általános felelősségi szabályain túlmenően a Rendelet külön szabályozza a tárhelyszolgáltatók egyes kötelezettségeit, méghozzá a fent leírt sémát követve: először általános elveket rögzít a Preambulumban, majd pedig konkrét előírásokat a tételes szabályok között.

Az általános rendelkezések között a Rendelet egyrészt utal a Chartában biztosított alapvető jogokra, külön nevesítve a hatékony jogorvoslathoz való jogot, másrészt pedig hangsúlyozza az elérhető jogorvoslati lehetőségekről szóló tájékoztatás fontosságát.³⁰

A tételes szabályok körében a Rendelet a tárhelyszolgáltatókra nézve csupán két helyen állapít meg témánk szempontjából releváns szabályt, mind a bejelentési és cselekvési mechanizmusok között,³¹ mind pedig az indokolási kötelezettség körében³² a jogorvoslati lehetőségekről szóló tájékoztatási kötelezettséget emeli ki.

4.4.3. Az online platformot üzemeltető szolgáltatók kötelezettségei

A tárhelyszolgáltatáson belül külön kategóriát képez az online platform, melyre a Rendelet speciális szabályokat tartalmaz.³³ Az általános rendelkezések között utal a Charta 47. cikkében

²⁷ DSA Preambulum (39) bekezdés.

²⁸ A jogellenes tartalom elleni fellépésre vonatkozó végzések. DSA 9. cikk (2) és (5) bekezdés. Ugyanezen szövegszerű szabályozást tartalmazza a 10. cikk (2) és (5) bekezdése az információszolgáltatásra vonatkozó végzések kapcsán.

²⁹ DSA 14. cikk (5) bekezdés.

³⁰ DSA Preambulum (50), (52), (54) és (55) bekezdések.

³¹ DSA 16. cikk (5) bekezdés.

³² DSA 17. cikk (1) és (3) bekezdés.

³³ Online platform az olyan tárhelyszolgáltatás, amely a szolgáltatás igénybe vevőjének kérésére információkat tárol és nyilvánosan terjeszt, kivéve, ha ez a tevékenység egy másik szolgáltatás kisebb vagy kizárólag kiegészítő eleme, vagy a fő szolgáltatás kisebb funkcionalitása, amely objektív és technikai okokból nem használható az említett másik szolgáltatás nélkül, és az ilyen elem vagy funkcionalitás másik szolgáltatásba való integrációja nem a rendelet alkalmazhatóságának elkerülésére szolgál. DSA 3. cikk i) pont.

előírt, hatékony jogorvoslathoz való jog gyakorlására,³⁴ valamint az online platformot üzemeltető szolgáltatók döntésével szembeni jogorvoslati lehetőségekre, kiemelve a tájékoztatási és indokolási kötelezettséget: a felfüggesztésről szóló döntés meghozatalakor az online platformot üzemeltető szolgáltatóknak az e rendeletben foglalt szabályokkal összhangban meg kell küldeniük az indokolást.³⁵ Ez utóbbi utalás azonban a Rendeletben később sajnos nem lelhető fel, nem találhatunk részletes szabályokat az indokolás kapcsán.

A tételes rendelkezések között a Rendelet a belső panaszkezelési rendszer szabályainál kiemeli az elérhető jogorvoslati lehetőségekről szóló tájékoztatást: az online platformot üzemeltető szolgáltatók indokolatlan késedelem nélkül tájékoztatják a panaszosokat a panasz tárgyát képező információkkal kapcsolatos indokolt döntésükről, és a peren kívüli vitarendezés lehetőségéről, valamint az egyéb elérhető jogorvoslati lehetőségekről.³⁶

A Rendelet a távollevő fogyasztók és kereskedők közötti szerződések megkötését lehetővé tevő speciális online platformok vonatkozásában a szolgáltatókra nézve pedig külön cikkben hangsúlyozza a tájékoztatáshoz való jog fontosságát. Ez alapján, amennyiben egy online platformot üzemeltető szolgáltató tudomást szerez arról, hogy egy kereskedő a szolgáltatásain keresztül az Unióban tartózkodó fogyasztóknak jogellenes terméket vagy szolgáltatást kínált, az említett szolgáltatónak tájékoztatnia kell a fogyasztókat – amennyiben rendelkezik azok elérhetőségi adataival – valamennyi vonatkozó jogorvoslati eszközzel.³⁷ Ha a szolgáltató nem rendelkezik valamennyi fogyasztó elérhetőségi adataival, online interfészén nyilvánosan elérhető és könnyen hozzáférhető módon közzéteszi a jogellenes termékkel vagy szolgáltatással, a kereskedő kilétével és az összes vonatkozó jogorvoslati lehetőséggel kapcsolatos információkat.³⁸

4.4.4. A digitális szolgáltatásokkal foglalkozó nemzeti koordinátorok

A Rendelet alapján a tagállamoknak ki kell jelölni egy vagy több, a közvetítői szolgáltatók felügyeletéért és a DSA érvényesítéséért felelős illetékes hatóságot, melyek közül az egyik ilyen hatóságot azután kijelölik a digitális szolgáltatási koordinátoroknak. Főszabályként a digitális szolgáltatási koordinátor lát el valamennyi feladatot a Rendeletnek az adott tagállamban való felügyeletével és érvényesítésével kapcsolatban. Minden esetben a digitális szolgáltatási koordinátor feladata, hogy biztosítsa a nemzeti szintű koordinációt ezekben az ügyekben, illetve hozzájáruljon e rendelet hatékony és következetes felügyeletéhez és érvényesítéséhez az egész Unióban.³⁹

A digitális szolgáltatási koordinátorok kapcsán a Rendelet külön hangsúlyozza a Charta szabályainak alkalmazását, ami nem meglepő annak a fényében, hogy ezen szervek széleskörű és erős hatáskörökkel rendelkeznek a digitális szolgáltatások kapcsán. Az ilyen hatáskörök gyakorlása során az illetékes hatóságoknak különösen biztosítaniuk kell a hatékony jogorvoslat-hoz és a tisztességes eljáráshoz való alapvető jog tiszteletben tartását. Előzetes, tisztességes és pártatlan eljárást kell biztosítani a végső határozatok meghozatala előtt, beleértve a határozatok

³⁴ DSA Preambulum (59) bekezdés.

³⁵ DSA Preambulum (64) bekezdés.

³⁶ DSA 20. cikk (5) bekezdés.

³⁷ DSA 32. cikk (1) bekezdés c) pont.

³⁸ DSA 32. cikk (2) bekezdés.

³⁹ DSA 49. cikk (1)–(2) bekezdés.

észszerű indoklására vonatkozó kötelezettséget. Ez azonban nem akadályozza meg az intézkedéshozatalt kellően indokolt, sürgős esetekben, megfelelő feltételek és eljárási mechanizmusok mellett. A hatáskörök gyakorlásának emellett arányosnak kell lennie többek között a jogsértés vagy feltételezett jogsértés jellegével, illetve a jogsértés vagy feltételezett jogsértés által ténylegesen vagy potenciálisan okozott kárral.⁴⁰ Itt tehát már a jogorvoslati követelmények közül számos elem megjelenik, ami üdítő kivételt jelent a korábbi, a tájékoztatási kötelezettséget hangsúlyozó rendelkezések között.

A tételes normák között a Rendelet a digitális szolgáltatási koordinátorok hatáskörén belül azonban ismét a jogorvoslati lehetőségekről szóló tájékoztatást emeli ki, a digitális szolgáltatási koordinátorok az érvényesítési hatásköröket ugyanis csak azt követően gyakorolhatják, hogy a megfelelő időben tájékoztatták az érintett személyeket a határozatokkal kapcsolatos valamennyi releváns információról, ideértve a vonatkozó határidőt, illetve a jogorvoslati lehetőségeket.⁴¹ A tagállamok meghatározzák a hatáskörök gyakorlásának konkrét szabályait és eljárásait, és biztosítják, hogy e hatáskörök gyakorlása az alkalmazandó nemzeti jogban meghatározott megfelelő biztosítékokkal párosuljon a Chartának, valamint az uniós jog általános alapelveinek megfelelően. Az említett intézkedések meghozatalára különösen a magánélet tiszteletben tartásához való jognak és a védelemhez való jognak megfelelően kerül sor, ideértve a meghallgatáshoz való jogot és az iratbetekintés jogát, illetve a valamennyi érintett felet megillető hatékony bírósági jogorvoslathoz való jog mellett.⁴²

5. Zárszó: A jogorvoslathoz való jog jelentősége

A bírósági vizsgálat többféleképpen folyhat, az idők során azonban egyre inkább meghaladottá vált azon felfogás, mely szerint elsőbbséget élvez az ügy eljárásjogi vizsgálata és amennyiben ilyen jellegű hibára vagy hiányosságra derül fény, úgy érdemben a bíróság már nem is vizsgálja a döntést. Ez a megoldás azonban egyre inkább az állampolgárok ellenszenvét váltja ki, mivel így nem remélhetnek hatékony jogvédelmet a bíróságoktól, hiszen úgy érezhetik, hogy ügyük érdemében nem történik előrelépés a bírósági felülvizsgálat által. A jogorvoslati lehetőség azt hivatott szolgálni, hogy az adott szerv legyen rákényszerítve az eljárási szabályok betartására, ellenkező esetben a döntés megsemmisítésre kerül, így a bíróságok közvetett úton biztosítják az eljárás megfelelőségét, rászorítva a szervet az alapvető alkotmányos és egyéb jogi követelmények betartására (Solé, 2002, 1519–1520).

Hivatkozások

- Európai Bizottság. (2018. szeptember 12.). *Flash Eurobarometer on illegal content*. Online: <https://shorturl.at/tuE79>
- Gombos K. (2020). *Az európai jog hatásai a jogorvoslathoz való jogra*. Nemzeti Közszerzői Egyetem.

⁴⁰ DSA Preambulum (116) bekezdés.

⁴¹ DSA 51. cikk (2) bekezdés.

⁴² DSA 51. cikk (6) bekezdés.

- Gosztonyi G. (2021). Az internetes tartalomszabályozás európai típusú szabályozásának kezdetei, avagy irányelvektől a rendeletekig (TWF, AVMS, E-Comm, DSA, DMA). *Jog-Állam-Politika*, 13(4), 17–32.
- Ioannides, I. (2014). *Rule of Law in the European Union. External Action: Guiding Principles, Practices and Lessons Learned*. International IDEA.
- Patyi A. (2019). *A magyar közigazgatási bírászkodás elmélete és története*. Ludovika Egyetemi Kiadó.
- Solé, J. P. (2002). Good administration and European public law. The fight for quality in the field of administrative decisions. *European Review of Public Law*, 14(4), 1503–1544.
- Varga I. (2009). A jogorvoslathoz való jog mint alapjog – az (5) bekezdés magyarázata. In Jakab A. (Szerk.), *Az Alkotmány kommentárja* (pp. 2005–2126). Századvég.
- Wopera Zs. (2007). Eljárási jogelvek érvényesülése az Európai Bíróság gyakorlatában. In Harsági V., & Wopera Zs. (Szerk.), *Az igazságszolgáltatás kihívásai a XXI. században* (pp. 417–429). HVG-ORAC.